

OS 6,2: EL GRAN REFERENT DE LA RESURRECCIÓ «EL TERCER DIA»

Teresa SOLÀ I SIMON

El Nou Testament (NT) recorre sovint a la figura del Servent de Jahvè per a donar una explicació sobre el Messies Sofrent. Recursos *midràshics* semblants de l'Antic Testament (AT) s'utilitzen per a explicar el fet que Jesús estigués tres dies en el sepulcre i al tercer dia ressuscités. Si el NT analitza la fórmula «el tercer dia» a la llum de l'AT és perquè «el tercer dia» sempre ha estat lligat a fets positius per a l'home, a l'acció salvadora de Déu.

I. CONCEPTE GENERAL DE L'EXPRESSIÓ «EL TERCER DIA»

Tant en l'AT com en el NT, Déu actua «el tercer dia» a favor del seu poble i no sols pel que fa a la resurrecció dels morts¹. Aquest espai cronològic en què Déu intervé a favor de l'home se'ns manifesta al llarg i ample de l'AT i del NT en diverses formes, però sempre com a acció positiva a favor del destinatari. Així, per exemple, la salvació de l'home pot venir pel perdó dels pecats, o per l'entrada en la fe en Crist, per guaricions de la malaltia, per la donació de la Llei, per una salvació polític-nacional d'Israel, i, per excel·lència, en la resurrecció dels morts que culmina en Jesús. Aspecte aquest de la resurrecció que se'ns explica en Os 6,2, i en el moment concret de la presentació de la resurrecció de Crist.

El text d'Os 6,2 ha estat el text fonamental i el referent constant de l'AT i del NT de les interpretacions sobre la resurrecció «el tercer dia». Així ho ha vist la tradició jueva², especialment la literatura intertestamentària.

1. «... Mai Israel no fou deixat en la seva desgràcia més de tres dies.» Est r 9,2; comentari d'Est 5,1 (*Midrash Rabba. Esther*, translated into English with notes, glossary and indexes by H. FREEDMAN-M. SIMON, London 1961, p. 112).

2. Cf., per exemple, E. CORTÈS-T. MARTÍNEZ, *Sifré Deuteronomio. Comentario tannaítico al libro del Deuteronomio*. Vol. II: *Pisqa 161-357* (Col·lectània Sant Pacià LX), Barcelona, Facultat de Teologia de Catalunya, 1997, p. 287, on fan notar que el text ha estat tant la base de l'AT

1. Textos de l'AT i del NT que associen al «tercer dia» intervencions positives de Déu

De l'AT:

Gn 22,1-4; 42,18; Ex 19,1-11.15.16; Jos 2,16; 1Sa 3,1-10; 2Re 20,1-11; 4Re 20,5; Is 38,1-8; Os 2,21-22; Jo 2,1s; Est 5,1; Esd 8,32...

Del NT:

Mc 8,31; 9,30; 10,34; Mt 12,40; 16,21; 17,23; 20,19; 26,61; 27,40.63; Lc 13,32; 18,33; 24,1-7.41.44-46; Jn 2,1-2³.19-22; 4,43; 11,38-44; 1Co 15,3-5...

Entre les coses que Pau declara haver rebut de la tradició hi ha l'afirmació que el Crist ha ressuscitat «*el tercer dia*, segons les Escripures» (1Co 15,1-3.4b)⁴.

En 1Co 15,3b-4b s'afirma que Jesús acompleix les Escripures, és a dir, en ell les coses s'esdevenen *κατὰ τὰς γραφάς*, no solament perquè morí i ressuscità, sinó també perquè la resurrecció tingué lloc *el tercer dia* (*τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ*)⁵.

Si el *κατὰ τὰς γραφάς* s'ha de referir a la indicació cronològica del «tercer dia», quines són les Escripures segons les quals Crist havia de ressuscitar el «tercer dia»?

com del NT per a interpretar la resurrecció dels morts i la de Crist «el tercer dia». Tant el *Sifre* com el *Targum* prenen com a base Os 6, 2. Així la citació del *Sifre Dt*, segons reporten E. Cortés-T. Martínez, 329: «Yo doy la muerte y Yo doy la vida» (Nm 23,10; Dt 33,6), «Dentro de dos dias nos dará vida...» (Os 6,2).

3. És una llàstima que la versió catalana del Missal Romà no reculli el fet que succeeix el «tercer dia» el primer miracle de Jesús en les *noces de Canà*: «... *el tercer dia* es van celebrar unes noces...»

4. El NT coneix les següents variants respecte del dia de la resurrecció de Crist: «el tercer dia» (Mt 16,21; Mc 9,31; Lc 9, 22; 24,7.21.46; Jn 2,1; Ac 10,40; 1Co 15,4); «en tres dies» (Mt 10,40; Mc 14,58; Jn 2,20); «després de *tres dies*» (Mt 16,21; 27,63; Mc 8,31; Lc 9,22); «el primer dia de la setmana» (Mc 16,9; Jn 20,1.14; Ac 20,7); «el dia del Senyor» (Ap 1,10). Lluc recorda «el tercer dia» en connexió amb les Escripures de l' AT, dues vegades en l' evangeli (18,31-33: «... es complirà tot allò que ha estat escrit pels profetes... serà mort, però *el tercer dia* ressuscitarà...»; 24, 44-46: «... cal que s'acompleixi tot allò que ha estat escrit de mi en la llei de Moisès, en els Profetes i en els salms... que el Crist hauria de sofrir i ressuscitarà dels morts el tercer dia»). Les Escripures han de complir-se perquè testimoniegen el disseny salvador (Mt 16,21; Mc 8,31; Lc 9,22; 24,7). Encara que Lc13,32 no citi explícitament l'AT, l'expressió «avui i demà i el tercer dia» sembla una al·lusió a la resurrecció, com ho suggereix l'ús del verb *τελειόω*. Cf. L.T. JOHNSON, *The Gospel of Luke*, Collegeville 1991, p. 218.

5. Sobre els diferents intents per explicar el sentit de 1Co 5,4b («... ha ressuscitat *el tercer dia* segons les Escripures»), fa un estudi aprofundit K. LEHMANN, *Auferweckt am dritten Tag nach der Schrift. Exegetische und fundamentaltheologische Studien zu 1Kor 15,3b-5*, Freiburg-Basel-Wien, 1968. L'autor, malgrat no ser un bibliista, sinó un teòleg sistemàtic, presenta d'una manera força clara l'antiga confessió de fe de 1Co 15,4b. Encara que sense aturar-s'hi gaire, es refereix a l'intent d'explicar l'afirmació paulina per mitjà d'Os 6,2. Per a fer-me càrrec del contingut i del valor d'aquesta obra, m'he servit també de la recensió de M. Orge dins *Claretianum* 9 (1969) 457-459 i de la de J. Galot, encara que menys, perquè és més superficial, dins *Gregorianum* 51 (1970) 180-181.

2. De quines Escripures es tracta en 1Co 15,3b-4b

Sembla que el text de referència, encara que no exclusiu, és Os 6,2. Crec que aquest text no és solament un entre tants als quals es refereix l'expressió «el tercer dia», sinó que és el més important. Però és un text, com ja hem indicat, que no exclou el signe de Jonàs (Jo 2,1) o la profecia feta per Isaïes a Ezequies (2Re 20,5). Amb tot, la fórmula tradicional en la qual els cristians reconeixen el ressò de l'Escriptura es refereix directament a Osees⁶.

3. Presentació d'algunes citacions

Guarició d'Ezequies: 2Re 20,1-11 // Is 38,1-8⁷

«Això diu el Senyor (...): Doncs bé, jo et posaré bo. D'aquí a tres dies pujaràs al temple del Senyor, i allargaré quinze anys la teva vida (...) Ezequies va preguntar a Isaïes: Quin és el senyal que el Senyor em cura i que d'aquí a tres dies...?» (2Re 20,5.8).

El rei Ezequiel és guarit de la malaltia quan «el tercer dia» puja al Temple. A la guarició del rei, a qui és concedit un allargament de la vida en quinze anys més, hi hem d'afegir l'alliberament del poble dels assiris (gràcies a la vida del rei?). La salvació del rei és, doncs, un bé per a tots, també per a la nació.

Ezequies li demana un signe, v. 8, per a saber que està guarit⁸; aquest serà l'ombra de l'edifici reflectida en els graons.

Sacrifici d'Isaac: Gn 22,1-4⁹

«El tercer dia, Abraham veié l'indret de lluny estant...» (Gn 22,4).

El passatge en què es narra el sacrifici d'Isaac és potser més clar pel que fa a la intervenció de Déu «el tercer dia», car en aquest espai de temps Déu actua a favor de l'home, no vol cap sacrifici humà, no vol que Abraham tregui la vida al seu fill per demostrar l'amor que té vers Déu; amb la sola acció en té prou. Déu no vol holocaustos, només vol ser estimat.

6. LEHMANN, *Auferweckt am dritten Tag nach der Schrift* 205-230, no s'atreveix a sostenir la relació directa entre la tradició cristiana de la resurrecció «el tercer dia» i Os 6,2, potser perquè li manca una anàlisi més crítica de la literatura midràshica i targúmica. És més convincent la posició de J. DUPONT, *Ressuscité «le troisième jour»*, dins *Biblica* 40 (1969) 759-760, pel que fa a aquesta connexió.

7. Is 38,1-8 omet l'expressió «el tercer dia».

8. Déu en l'AT, però sobretot Jesús en el NT, és invocat sovint perquè intervingui; per exemple, en Mt 12, 38-40.

9. Cf., per exemple, CORTÈS-MARTÍNEZ, *Sifré Deuteronomio* 287. Aquest text està lligat per la tradició jueva a Os 6,2.

L'Aliança: Ex 19,1-16

«Que estiguin preparats per *al tercer dia*, perquè *el tercer dia* el Senyor baixarà a la muntanya del Sinaí...» (Ex 19,11);

«*El tercer dia*, quan clarejava, va aparèixer...» (v.16).

En tot aquest capítol el nombre tres escenifica el gran signe de salvació que és l'Aliança¹⁰; en concret, els vv. 11.16 fan palès aquest fet de forma explícita.

El v.16 ens podria fer pensar en Os 6,2-3, car la manifestació de Déu va sempre acompanyada de llum, una llum que vol dir obertura, manifestació, i com a conseqüència, coneixement de Déu¹¹ per part de l'home. Déu, per tant, amb l'Aliança, amb la Llei, ens dóna la vida, ens salva.

Pujada de Jesús a Jerusalem: Mc 8,31; 9,31; 10,34

«L'han de rebutjar, ha de ser mort, i al cap de *tres dies* ha de ressuscitar» (8,31);

«El Fill de l'home serà lliurat en mans dels homes, i el mataran; però un cop mort, al cap de *tres dies* ressuscitarà» (9,31);

«L'escarniran, li escopiran, l'assotaran; però al cap de *tres dies* ressuscitarà» (10,34).

Pocs comentaris cal fer sobre uns textos ja força estudiats i tan clars i lligats a la resurrecció de Jesús «el tercer dia»; potser com a remarcable podem destacar que l'autor ens vol mantenir en un mateix clima d'intensitat en anunciar per *tres vegades* la resurrecció de Jesús «al tercer dia».

Jesús s'apareix als deixebles: Lc 24,44-46

«Els digué: Així ho diu l'Escriptura: El Messies ha de patir i ha de ressuscitar *el tercer dia* d'entre els morts» (24,46).

Aquesta citació fa més aviat referència als quatre cants d'Isaïes sobre el Servent de Jahvè (Is 42,1-7; 49,1-9; 52,13-53,12), i al Pentateuc, però cal recordar-la per a posteriors comentaris.

Purificació del Temple: Jn 2,19-22; Mt 26,61; 27,40

«Jesús els contestà: Destruïu aquest santuari, i en *tres dies* l'aixecaré (...) Però ell es referia al santuari del cos» (Jn 2,19-22).

Tots els textos ens remetent al «tercer dia» com al moment de la resurrecció de Crist, però sols el text de Jn 2,19-22 explicita que *Temple* vol dir el mateix Cos de Crist.

10. El v. 1 ja ens fa entrar en clima en dir-nos que era «el tercer mes».

11. Cf. Os 6,3-5; Sl 88,14; Ex 19,16; la llum com a manifestació del poder de Déu i, per tant, possibilitat que l'home el conegui. L'encontre amb Déu ve després de tres dies de preparació en Ex 19,16. Cf. M. NOTH, *Esodo*, Brescia 1977, p. 196.

II. RESSUSCITAR EL TERCER DIA, EN OSEES

És un fet ben palès per a la tradició jueva, però no explicitat clarament –encara que no per això menys fonamental en el NT–, que totes les referències al «tercer dia» com a actuació salvadora de Déu, tant en l'AT com en el NT, es basen en l'esmentat passatge del llibre del profeta Osees (Os 6,2):

«... Ens tornarà la vida en dos dies, *el tercer* ens farà aixecar, i viurem a la seva presència» (Os 6,2).

Cap vegada en tot el NT no es fa al·lusió explícita a l'hora de parlar de la resurrecció dels morts i de Crist en Os 6,2, tret de Pau, que sembla clar i que es troba en 1Co 15,3-5¹², v. 4: «i fou sepultat i ressuscità el tercer dia, segons les Escripures» (κατὰ τὰς γραφάς). Ni cap vegada en tot l'AT apareix cap citació sobre «el tercer dia» com a resurrecció dels morts, tret d'Os 6,2; no analitzarem el perquè, però hem de tenir present aquest fet.

El text d'Os 6,1ss és una profecia sobre la restauració, per part de Déu, del poble d'Israel si aquest es converteix de veritat; per tant, en un sentit històric la profecia es refereix a la revitalització d'Israel com a nació; el judaisme, però, l'aplicà per mitjà de les diferents tècniques interpretatives a la consolació escatològica del poble, a la revitalització escatològica d'Israel i a la resurrecció dels morts¹³. El NT pren el passatge com a profecia de la resurrecció de Crist, tot i que es fa més ressò del «signe de Jonàs» i del Servent de Jahvè¹⁴ entroncat directament amb Os 5,13-14:

«Llavors Efraïm s'ha adreçat als assiris, ha enviat missatgers al Gran Rei, però ell no us podrà guarir ni us podrà tancar les úlceres...»

12. Cf. J. JEREMIAS, *Teología del Nuevo Testamento I: La predicación de Jesús*, Salamanca 1972, pp. 350-353. Segons J. Jeremias, només en temps de Tertul·lià se citava Os 6,2 en relació a la resurrecció de Crist, una concepció que no sembla provada. De fet, J. Dupont dirà que és a partir de Tertul·lià que els Pares de l'Església anomenen Osees el profeta de la resurrecció. Tot i que per a aquest autor el text d'1Co 15,3-5 és per la resurrecció que fa que l'Escriptura s'acompleixi, i no al revés (DUPONT, *Ressuscité «le troisième jour»* 742-761).

13. Cf. *Targum de Jonatan* (M. MAHLER [ed.], *Targum Pseudo-Jonathan Genesis*, Edimburgh 1992, p. 78). Cf. H. SIMIAN-YOFRE, *El desierto de los dioses. Teología e historia en el libro de Oseas*, Córdoba 1993, pp. 90-96. L'autor dirà que Os 6,2 no es pot entendre en sentit genèric de dos o tres dies, ni d'un temps breu. Però pot fer referència a la teofania del Sinai (Ex 19,10-16), denunciant la presumptuosa confiança del poble en una nova teofania. No creu que sigui demostrable una al·lusió a mort o resurrecció en sentit teològic. En canvi, creu que «els dos dies» poden ser ritus de penitència i esperar així adequadament l'oracle de Jahvè que es presentarà amb la claror del dia, amb la llum (Os 6,3-5). Cf. Ex 19,16; Sl 5,4; 59,17... Però la seva argumentació no és convincent, a causa d'una excessiva «historicització cultural» no suficientment atestada. L'opinió dels exegetes sobre l'exactitud o no del «tercer dia» és de gran importància per a la interpretació de la Resurrecció de Crist «el tercer dia».

14. Pel Servent Sofrent d'Isaïes els cristians podien comprendre millor la figura del Messies Sofrent. Cal tenir present, però, aquesta abservació per a posteriors explicacions en aquest punt en relació a tècniques interpretatives (derash, mishnà...) fetes en el NT.

Os 6,1-3 és un discurs de Jahvè en boca del profeta Osees o del mateix poble que s'aplica a si mateix una resposta positiva: Jahvè fereix però guareix, això Assíria no ho pot fer.

Però el penediment del poble no satisfà Jahvè, car Israel és feble (6,4bc)¹⁵; fins i tot es creuen en el dret de fixar-li el termini d'acció (6,2) talment com un fet natural:

«Ell està a punt d'aixecar-se com l'aurora, ens arribarà com la pluja de tardor, com el ruixat de primavera que amara la terra...» (6,3).

Israel no pot obligar Déu a una manifestació, i Déu vol ser conegut per bons camins, i no amb sacrificis i holocaustos «màgics» que pretenguin obligar-lo:

«Què he de fer amb tu Efraïm? Què he de fer amb tu Judà?...» (6,4a).

No és una amenaça de càstig pel pecat comès; és una desil·lusió, com un pare que ja no sap què fer per a corregir el seu fill que tant estima i a qui no vol castigar; tan sols vol el seu penediment i el seu amor demostrat en la fidelitat. Os 6,5 sembla confirmar aquest argument:

«valent-me dels profetes, les meves paraules us han dut a la mort...» (6,5);

el càstig seria la mort del mateix profeta.

III. LA TRADICIÓ RABÍNICA SOBRE «EL TERCER DIA»

En ordre a una investigació més ampla sobre la doctrina bíblica del «tercer dia», sembla lògic i convenient recórrer a la tradició rabínica. Els textos que contenen les accions salvífiques de Déu en la història d'Israel i realitzades «el tercer dia» les trobem juntes pel procediment deràshic del «haruz» (*rima*), en el Gn r 56,1¹⁶ a propòsit del derash del text base de la literatura targúmica i midràshica, Gn 22,4¹⁷:

15. Os 6,4bc «...L'amor que em teniu és com la boira del matí, com la rosada que desapareix ben aviat...»

16. Textos del *Midrash Rabba*.

17. Cf. R. LE DÉAUT, *La Nuit Pascal. Essai sur la signification de la Pâque juive à partir du Targum d'Exode XII, 42*, Roma 1962. Són interessants les pp. 131-212, i resulta especialment significatiu un passatge de la p. 55: «...on avait observé que certains passages du NT, non seulement étaient éclairés par l'interprétation que les targums donnaient de certains textes de l'AT, mais encore fournissaient de rencontres verbales assez surprenantes. Étaient elles dues seulement à l'usage de mêmes traditions exégétiques, ou bien aussi à l'utilisation de mêmes textes?». També és interessant i útil per a il·luminar el tema, N. PAVONCELLO, *Il sacrificio di Isaacco nella letteratura targumica*, Roma 1966, p. 55.

«*El tercer dia*, Abraham, alçant la vista, veié l'indret de lluny...»

De fet, l'esmentada literatura targúmica i midràshica selecciona uns quants textos escripturístics significatius de la història de la salvació veterotestamentària¹⁸, descobrint-hi que «el tercer dia» és quan el Senyor concedeix la salvació als seus justos o al poble purificat pel dolor i el penediment. «El tercer dia», doncs, apareix dens de sentit: és el dia de la salvació.

Aquests textos dels *Midrashim Rabbot* són molt semblants a la fórmula del NT sobre la resurrecció «el tercer dia»; malgrat ser textos posteriors al NT, contenen tradicions exegètiques anteriors i, per tant, es pot veure com la tradició jueva fonamenta «*el tercer dia*» en Os 6,2, car Jonàs està fonamentat també en Os 6,2; la noció teològica de salvació figurava ja en l'AT¹⁹.

El derash posa una especial atenció en el signe de Jonàs a propòsit de l'acció salvadora de Déu «el tercer dia» i per a fonamentar la resurrecció a partir de l'Escriptura²⁰; ja hem dit, però, que Jo 2,1 es basa sobre el text d'Os 6,2.

El fet que els fariseus i els escribes no admetessin l'únic signe de Déu obrat en Jesús «el tercer dia» dóna peu a contraposar-los a uns no jueus, com són la vídua de Sarepta i el leprós Naaman. És el que fa Lc 11,30-32. Aquest recurs literari del derash es troba en part en la contraposició amb l'actitud dels ninivites i de la reina de Saba, en Lc 4,25-27 (Cf. 1Re 10,1-10), que es converteix juntament amb tota la nació i se salva:

«Beneït sigui el Senyor, el teu Déu, que s'ha complagut en tu i t'ha donat el tron d'Israel...» (10,9).

És aquí on entra de ple la fonamentació en Os 6,2ss; és Israel que ha de creure per tal de ser salvat, prenent com a teló de fons la formulació kerigmàtica cristiana de la resurrecció de Crist «*el tercer dia*, segons les Escriptures», així és com ho trobem en Pau, 1Co 15,3-5²¹.

El text d'Os 6,1ss és aplicat, per tant, a la resurrecció dels morts i a la revitalització escatològica del poble²².

La fórmula confessional de 1Co 15,4b, que no solament presenta indicis d'origen semític, sinó que remunta probablement als més llunyans temps de la primitiva comunitat palestinenca, en referir-se a la resurrecció de Jesús «al ter-

18. Entre aquests textos, a més dels bàsics com Os 6,2 i Gn 22,4, n'hi ha d'altres com Gn 42,18; Ex 19,16; Jo 2,16; Jn 2,1; etc.

19. Em remeto a la n. 2.

20. Cf. Mt 12, 38-42; Lc 11, 29-32; Mt 16,1-4; (Mt 4,35-41 que conté de forma amagada Jo 2,1). Tal vegada Mt i Lc van llegir Jonàs en clau apocalíptica, i alhora tot el llenguatge primitiu cristià era impregnat pel signe de Jonàs com ho era pel Servent Sofrent (cf. n. 13).

21. Israel, com Jonàs, que el personifica, es tanca al senyal del «tercer dia», mentre que els ninivites el capten. Cf. C.A. KELLER, *Jonas*, Neuchâtel 1965, pp. 277s.

22. Cf. CORTÉS-MARTÍNEZ, *Sifre* II, 329.

cer dia» com a ja predita per les Escriptures (en plural), sembla indicar que el seu sentit històrico-salvífic s'hagi de buscar en aquesta teologia bíblico-midràshica. L'anàlisi filològica i històrico-literària de les lectures midràshiques dels ja esmentats textos veterotestamentaris, com Os 6,2; Gn 22,4; 2Re 20,5 etc., reforcen la versemblança i probabilitat del rerefons midràshic de 1Co 15,4b quan especifica que s'esdevingué així *κατὰ τὰς ἡμέρας*²³.

Tanmateix, en l'aplicació d'aquest teologumen jueu no es poden oblidar les diferències existents entre els referents veterotestamentaris i Jesús.

Tal com he indicat ja abans, el text base de la lectura del «tercer dia» en la tradició midràshica jueva és Gn 22,4 tal com apareix en el «midrash rabbâh» a aquest passatge.

En la memòria del judaisme pre i postcristià aquesta pàgina restà un lloc clàssic per a la teologia israelítica, però el referent que dóna autoritat a la interpretació jueva és Os 6,2. Com a comentari de Gn 22,4 el *midrash rabbâh*²⁴ diu:

«Està escrit: Després de dos dies, ell et farà reviure; *al tercer dia* ens farà ressuscitar, per tal que visquem davant d'ell» (Os 6,2).

El *midrash rabbâh* de Gn 22,4 cerca d'il·lustrar el valor provatiu d'Os 6,2 recordant una sèrie de textos en els quals es fa esment de «el tercer dia»: Gn 42,18; Ex 19,16; Js 2,16; Jo 2,1; Esd 8,32; Est 5,1.

«*Al tercer dia*... etc. (Gn 22,4). Està escrit, després de dos dies ell ens farà reviure, *al tercer dia* ens aixecarà per a poder viure en la seva presència (Os 6,2). És a dir, *al tercer dia* dels avantpassats tribals: I Josep els digué *al tercer dia*: feu això i viureu (Gn 42,18); *al tercer dia* de la revelació: *al tercer dia* al matí (Ex 19,16); *al tercer dia* dels espies: i quedareu allí amagats *tres dies* (Js 2,16); *al tercer dia* de Jonàs: i Jonàs estigué en el ventre del peix *tres dies amb les seves tres nits* (Jo 2,1); *al tercer* de la resur-

23. La fórmula «el tercer dia», vista així, mentre per un cantó confirma la realitat tràgica de la mort de Jesús i la seva interpretació soteriològica, per l'altre destaca primàriament no el descobriment del sepulcre buit ni les primeres aparicions de Jesús ressuscitat –punts de referència històrics de la realitat meta-històrica de la resurrecció– sinó l'acte mateix salvífic-escològic de Déu, que està al centre d'aquesta proclamació, constituint el pas de l'antic al nou: la resurrecció de Crist realitzada per Déu significa la nova creació. No es tracta, per tant, només d'una cristologia primitiva sobre la resurrecció de Crist. No ens sembla acceptable que s'entengui «el tercer dia» com una precisió cronològico-històrica com fa S. SABUGAL, *Cristo «fué resucitado al tercer día...» (1Co 15,4-8)*, dins *Estudio Agustiniano* (Valladolid) 20 (1990) 499, amb una visió molt apologètica.

24. Heus ací el comentari de C. WESTERMANN, *Genesis 12-36*, Minneapolis 1985, p. 358, a Gn 22,4: «In Ex 3,18; 5,3; 8,23; it is a journey of three days to the place where the Israelites want to offer sacrifice in the desert; there is a possible allusion to this.» Els materials del *Midrash Rabbah* han estat publicats per H.L. STRACK-P. BILLERBECK, *Kommentar zum Neuen Testament I-V*, München 1922-1928. Quant a *Genesis r*, m'he servit de H. FRIEDMANN-M. SIMON, *Midrash-Rabbah I*, London 1961, p. 491, que porta Gn r 22,4.

recció: després de dos dies ell ens farà reviure, *al tercer dia* ens aixecarà (Os 6,2); *al tercer dia* d'Ester: *al tercer dia* Ester es posà els seus vestits de reina (Est 5,1).»²⁵

Acabada la catalogació d'aquests passatges, Gn r conclou:

«Per quin motiu s'esdevingueren tots aquests fets *el tercer dia*? Els rabins diuen: a causa del tercer dia, quan tingué lloc la revelació del Sinai (Ex 19,16). Però Rabbí Laví creu que tots aquests fets s'esdevingueren *el tercer dia* a causa d'allò que féu Abraham *el tercer dia*, tal com està escrit: "*El tercer dia*, Abraham, alçant la vista, veié l'indret de lluny... (Gn 22,4).»²⁶

La raó per la qual són reagrupats els vuit passatges esmentats sota una única citació, és l'element comú del «tercer dia». Aquest és el dia en què Déu ha complert els diferents gestos de Salvació a favor del poble escollit a través d'algun dels seus membres. En totes aquestes intervencions el poder de Déu es manifesta com a amor.

Aspectes que cal tenir en compte

1. Haver escollit el nombre «tres» i no el «quatre», per exemple, es deu al fet que el nombre «tres» és indicatiu de perfecció. Per a la mentalitat semítico-bíblica, sovint els nombres, més que una relació aritmètico-quàntica expressen una relació qualitativa.

2. El primer dels textos elencats pel *midrash rabbâh* sobre Gn 22,4 és el d'Os 6,2: «Ens farà reviure després de dos dies i *al tercer dia* ens ressuscitarà, per tal de viure davant d'ell».

Aquest passatge és citat repetidament pels rabins per a treure'n un doble ensenyament:

a) Déu no permet que Israel o els justos restin més de tres dies en el sofriment. És allò que expressa sobre Abraham quan Déu li demana que sacrifiqui el seu fill Isaac (Gn 22,4), comentat per Gn r 56,1; és allò que diu dels germans de Josep posats a la presó (Gn 42,17-18), que comenta Gn r 91,7: «El Sant, que sigui beneït, mai no deixa els justos en la tribulació més de *tres dies*. I Josep els va dir el tercer dia: feu una cosa, i veureu que jo temo Déu» (Gn 42,18). Per això està escrit: «Després de dos dies ens farà reviure i *al tercer*

25. Cf. També textos paral·lels en Gn r 91, a propòsit del comentari a Gn 42,18 i Est r 9,2 com a comentari de Est 5,1. Est r 9,2 comença així: «Mai Israel no fou deixat en la seva desgràcia més de *tres dies*.»

26. Gn r 56,1 a Gn 22,4. Cf. l'interessant estudi de H. MCARTHUR, *On the third day*, dins *New Testament Studies* 18 (1971-1972) 81-86, tot i que no té gaire en compte la tradició rabínica. En aquest sentit és més complet A. RODRIGUEZ CARMONA, *Targum y resurrección*, Granada 1978, pp. 148-153.

dia ens ressuscitarà» (Os 6,2). És *el tercer dia* dels avantpassats de les tribus; és allò que es diu referent als israelites que caminen *tres dies* pel desert de Sur, sense trobar-hi aigua (Ex 15,22), al qual fa referència el midrash al Sl 22,5: «Els vàreu alliberar, tal com està escrit: Després de dos dies ens farà reviure i *al tercer dia* ens ressuscitarà» (Os 6,2); dels exploradors de Jericó en Js 2,16: «I els digué: Aneu-vos-en cap a la muntanya, si no voleu que us trobin els qui us persegueixen, i amagueu-vos *tres dies* allà, fins que ells tornin. Després podreu anar-vos-en segurs.» I comenta: «Tal com està escrit: Després de dos dies ens farà reviure i *el tercer dia* ens ressuscitarà» (Os 6,2)²⁷; és allò que hom afirma respecte de la guarició d'Ezequies en 2Re 20,5: «(v. 4: Isaïes, no havia sortit del pati interior, que Jahvè li va dir): Torna-te'n i digues a Ezequies, rei del teu pare David: He sentit la teva pregària, he vist les teves llàgrimes: Jo et posaré bo. D'aquí a *tres dies* pujaràs al temple de Jahvè.» El midrash a 2Re 20,5 el comenta referint-lo a Os 6,2²⁸; la mateixa idea que Déu no permet que els justos restin en la tribulació més de *tres dies* és expressada en Est 5,1s: «*Tres dies* després Ester es posà el seu vestit regi i es presentà al vestíbul interior del palau reial davant la cambra del rei... Quan el rei va veure la reina Ester dreta al vestíbul, aquesta trobà favor davant d'ell...»²⁹ El comentari d'Est r 5,3 a aquest passatge cita també Os 6,2 com a referent essencial.

b) El segon ensenyament que apareix d'aquest sistema de lectura que es fa d'Os 6,2 és: el «tercer dia» és el de la resurrecció dels morts. Es tracta d'una doctrina repetida amb freqüència en els escrits rabínics. Així, per exemple, en el midrash *Tanna de-be Eliyyahu* es diu que els dos dies de què parla Os 6,2 representen el món present i el temps del Messies, mentre que el «tercer dia» és el món que ha de venir³⁰.

Tal com ja he apuntat abans, també el Targum està en la mateixa línia³¹. De fet, dona la següent paràfrasi d'Os 6,2:

«Ens donarà la vida en els dies de les consolacions que vindran, el dia de la resurrecció dels morts ens ressuscitarà i viurem davant d'ell.»³²

27. Comentari rabínic tret de la col·lecció «Yalkut Shimeoni» a Js 2,16, Frankfurt 1283.

28. Endemés, hi ha la semblança entre el «perquè visquem a la seva presència» d'Os 6,2 i el «pujaràs al temple de Jahvè» de 2Re 20,5.

29. Est r 9,2 a Est 5,1: «Això s'esdevingué *el tercer dia*; Isarel mai no és abandonat en una situació dolorosa més de *tres dies*. És en aquest sentit que d'Abraham està escrit: «*El tercer dia* Abraham aixecà la vista i veié el lloc des de lluny» (Gn 42,17). De Jonàs es diu: «I Jonàs estigué en el ventre del cetaci tres dies i tres nits» (Jn 2,1). Els morts també retornaran a la vida passats tres dies, tal com es diu: «*El tercer dia* ens ressuscitarà i així podrem viure a la seva presència» (*Midrash Rabbâh. Esther*, translated into English with notes, glossary and indexes by H. FREEDMAN-M. SIMON, London 1961, p. 112).

30. En arameu בִּימֵי יְלֵדוֹ בִּימֵי יִלְדוֹ en hebreu סִדְרֵ יְלֵדָה. Es tracta d'una obra midràshica, datada entre el s. III i el X dC. Ed. M. Friedman, Viena 1901. Sobre el valor d'aquesta obra, vegeu Jacob ELBAUM, *Tanna De-Vei Eliyahu*, dins *Encyclopedia Judaica* V, Jerusalem s.d., col 803-804.

31. Cf. RODRÍGUEZ CARMONA, *Targum* 151s.

32. Tret de K.J. CATHCART-R.P. GORDON (edd.), *The Targum of the Minor Prophetes*, XIV

Els textos que contenen la narració de les accions salvífiques de Déu en la història d'Isarel i que van ser realitzades «el tercer dia» els trobem junts pel procediment deràshic del (rima), en el Gn r 56,1³³ a propòsit del derash de Gn 22,4:

«... *El tercer dia*, Abraham veié l'indret...»

Aquests textos dels *Midrashim Rabbot* són molt semblants a la fórmula del NT sobre la resurrecció «el tercer dia», que malgrat ser textos posteriors al NT contenen tradicions exegètiques anteriors, i, per tant, es pot veure com la tradició jueva fonamenta «el tercer dia» en Os 6,2, car Jonàs està fonamentat també en aquest passatge; la noció teològica de salvació figurava ja en l'AT³⁴.

El derash posa una especial atenció en el signe de Jonàs a propòsit de l'acció salvadora de Déu en «el tercer dia» i per a fonamentar la resurrecció a partir de l'Escriptura³⁵; ja hem dit, però, que Jo 2,1 es basa sobre el text d'Os 6,2.

El fet que els fariseus i els escribes no admetessin l'únic signe de Déu obrat en Jesús «el tercer dia» dóna peu a comparar-los, en Lc 4,25-27, per mitjà del recurs literari del derash, de forma contraposada als ninivites i a la reina de Saba (1Re 10,1-10), que es converteix tota la nació i se salva:

«... Beneït sigui el Senyor, el teu Déu, que s'ha complagut en tu i t'ha donat el tron d'Israel...» (1Re 10,9).

És aquí on entra de ple la fonamentació en Os 6,2ss; és Israel que ha de creure per tal de ser salvat, prenent com a teló de fons la formulació kerigmàtica cristiana de la resurrecció de Crist «*el tercer dia*, segons les Escriptures»; així és com ho trobem en 1Co 15,3-5³⁶.

El text d'Os 6,1ss és aplicat, per tant, a la resurrecció dels morts i a la revitalització escatològica del poble³⁷.

Wilmington, Delaware 1987, p. 41. El TM té: «després de dos dies; al tercer dia». El Targum, en canvi, llegeix: «els dies de la consolació», com ho fa també Os 14,8.

33. Textos del *Midrash Rabbâh*.

34. La tasca dels midrashim no és altra que la de seleccionar determinats textos. De fet, la noció de la salvació al tercer dia ja es troba en l'AT.

35. Cf. Mt 12,38-40; Lc 11,29-32; Mt 16, 1-4; (Mt 4,35-41 que conté de forma amagada Jo 2,1). Tal vegada Mt i Lc van llegir Jonàs en clau apocalíptica, i alhora tot el llenguatge primitiu cristià era impregnat pel signe de Jonàs, com ho era pel Servent Sofrent.

36. Os 6,1-2 enregistra una confessió de fe que fa possible experimentar la salvació de Jahvé el tercer dia.

37. La lectura deràshica que el NT fa del «signe de Jonàs» no cita mai explícitament Os 6,1-2, però el suposa. En el NT se cita disset vegades Osees, fent referència quasi sempre al tema de l'amor.

IV. REFERÈNCIES A OSEES (OS 6,1SS) EN JO 2,1 EN RELACIÓ A MT 12,40

Al principi d'aquest estudi hem citat un recull de diferents textos de l'AT i del NT. En algun d'ells ens hem detingut més que en altres, bé sigui per la seva fórmula explícita en relació al tema de l'estudi, bé per curiositat, però creiem que és obligat per necessitat i per importància aturar-nos en el text de Jo 2,1, en relació a l'únic lloc en tot el NT on se cita explícitament aquest text, Mt 12,40³⁸.

Hem anat veient que, si bé el text base, pel que fa a la resurrecció dels morts «el tercer dia», és el d'Os 6,2, sobre el qual es fonamenten tots els altres, el NT a l'hora de fer-se ressò en aquest sentit pren com a text explícit Jo 2,1, si bé ho fa de forma més palesa Mt 12,40; recordant, però, una vegada més que la tradició jueva fonamenta la resurrecció i les accions esdevingudes «el tercer dia» en Os 6,2.

Entrem, doncs, en matèria. Són tres les perícopes del NT en què es menciona el signe de Jonàs³⁹: Mt 12,38-42 // Lc 11,29-32 // Mt 16,1-4.

El recurs deràshic emprat per Mt 12,38-42 prové de la resposta de Jesús als qui l'acusen d'expulsar els dimonis amb el poder de Beelzebul i li demanen un signe⁴⁰ que els permeti de creure.

Crist és comparat amb Jonàs pels esdeveniments. Així els tres dies que Jonàs restà en el ventre de la balena i la seva alliberació «el tercer dia» per ordre de Déu és vist en Mateu com l'estada de Jesús en el sepulcre⁴¹. Així Jonàs és el profeta tipus i Jesús l'anti-tipus («com... així també»).

Mt 12,40 estaria fent referència per mitjà de la citació explícita de Jo 2,1 a tot el capítol 2 de Jonàs.

Per a la tradició rabínica, el llibre de Jonàs era vist com una de les merevelles que Déu havia obrat en ell⁴², que Jonàs estigués tres dies dins el cetaci és signe de l'acció salvadora de Déu «el tercer dia»; per tant, Mt 12,40 i Lc 11,29-

38. J. Dupont es pregunta perquè Mt és l'únic i d'una forma tan explícita; no serà per posar en clar una paràbola obscura? En contrapartida, dirà que certs autors llunyans, basant-se en Justí, Dial 107, 2, semblen ignorar Mt 12,40 proposant un editor posterior per a aquest v. 40, però és arriscada tal suposició, donat el testimoni que en donen els altres manuscrits; més aviat fóra una precisió suplementària (o un retoc posterior?).

39. En Mc 4,35-41 i par. hi ha un derash amagat de Jo 2,1.

40. Déu en l'AT, però sobretot Jesús en el NT, és invocat sovint perquè intervingui; per exemple, en Mt 12,38-40.

41. S'entén per sepulcre l'estada en l'Hades, Jesús va davallar al país dels morts, dins les entranyes de la terra // dins les entranyes de la balena.

42. Cf. Rab Meir 150. *Pirqê R' Eli' ézer* 10,3-4. *Midrash de Jonàs*. Sembla talment com si el rerefons del llibre de Jonàs fos el llibre del profeta Osees; per exemple, el paral·lelisme que es pot establir amb Nínive, o Jonàs que representa Israel i que ha estat infidel com Israel mateix en el llibre d'Osees, la conversió de tota una nació en Jonàs, com ho demana Osees d'Israel, el «colom» en Os 7,11 simbolitzat, per què no, en Jonàs...

32 s'entenen perfectament, car Jesús actua amb el poder de Déu restant tres dies i tres nits entre els morts, ja que «el tercer dia» Déu el ressuscità⁴³. Jesús, però, és posat com la culminació suprema de la intervenció de Déu en la història en «el tercer dia»; Jesús supera tot l'AT.

El signe de Jonàs no és solament la mort simbòlica dins el ventre de la balena; aquesta seria la conseqüència explícita d'una mort esdevinguda ja en haver-se escapat en vida de predicar a Nínive⁴⁴. Jonàs ha baixat al *sheol* restant dins el ventre del peix (Jo 2,3-10) «tres dies i tres nits»; no endebades era un paral·lel obligat amb l'estada de Jesús dins el sepulcre.

Podem suposar que altres llocs del NT en què es diu «després de tres dies» (com ara Mc 8,31; 9,31; 10,34; 27,63-64...) fan al·lusió a l'expressió «el tercer dia»⁴⁵.

V. REFERÈNCIES A OS 6,1SS EN 1CO 15,3-5

La relació que té 1Co 15,3-5 amb el tema que ens ocupa és fàcil de veure pels vv. 3-5; no en va han esdevingut el missatge fonamental de la fe cristiana. Ara bé, per què entronquem aquest passatge paulí amb Os 6,2? Doncs perquè suposem que Pau, com a bon coneixedor de les tradicions jueves, sabia molt bé que Os 6,2 era interpretat pel judaisme com un missatge escatològic de resurrecció dels morts, i ell no fa sinó aplicar, talment com un *derash*, aquest text d'Osees a la resurrecció de Jesucrist.

Pau sabia perfectament que en dir «segons les Escriptures» la relació a la resurrecció només podia fer referència, per a un jueu, a Os 6,2, com a únic passatge en tot l'AT que es refereix a la «resurrecció dels morts *al tercer dia*»⁴⁶.

43. J. Jeremias creu en la historicitat de la resurrecció i no en un «Teologumenon» del «tercer dia» com a acció salvadora de Déu. Cf. J. JEREMIAS, *Teología del Nuevo Testamento I. La predicación de Jesús*, Salamanca, Sígueme, 1974. Cf., en contraposició, SIMIAN-YOFRE, *El desierto de los dioses* 96. Referint-se a Os 6,2, on expressa que la frase no s'ha d'entendre en sentit genèric (dos o tres dies), que en hebreu s'expressa amb l'adjectiu numeral cardinal (Am 4,8). Tampoc no es pot pensar en un espai de temps breu. Els dies en el còmput oriental solen ser indivisibles; un dia i dues parts poden ser «tres dies».

44. Establim aquí una altra relació amb Osees. Nínive, la capital de l'enemic d'Israel en temps d'Osees; Jonàs, hi ha de predicar representant Israel en la seva persona, és el lloc on la nació no creient es converteix «el tercer dia», quan Jonàs surt del ventre de la balena, i Osees cerca la conversió, el retorn d'Israel vers el seu i únic Déu, i profetitza que succeirà en el «tercer dia» (?).

45. També és diferent la fórmula «tres dies i tres nits» de la de «el tercer dia»; p.e., en parlar del Temple (Mc 14,58; Mt 26,61) o de la resurrecció (Mt 17,23; Lc 9,22...). Joan, en canvi, explícita que el signe del Temple, Jn 2,19-22, és una profecia sobre la resurrecció. Aquestes diferències en la forma gramatical són per a no confondre les declaracions de Jesús amb la seva resurrecció. Cf. DUPONT, *Ressuscité «le troisième jour»* 742-761. Vegeu Mt 16,21; 17,23; 20-19; Lc 9,22; 18,33; 24,7; Act 10,40; 24,46; 1Co 15,...

46. Cf. DUPONT, *Ressuscité «le troisième jour»* 756. Vegeu n. 23 i pp. 10-11 del present estudi.

Però, aleshores, per què l'Església ha volgut mantenir l'expressió «el tercer dia»? per què Jesús va ressuscitar-hi? No sembla gaire convincent; podia haver ressuscitat un altre dia. El fet és que contextuen la resurrecció de Jesús apel·lant a les Escriptures i així veuen la resurrecció «el tercer dia» com l'acompliment d'una profecia de l'AT.

Si partim de 1Co 15,3-5, trobem que veiem com el v. 3 sembla inspirar-se en Is 53, el Servent Sofrent, on l'oracle diu clarament que «el Servidor serà conduït a la mort» (Is 53,8-12) i així el v. 3 ens portarà directament al v. 4, fonamental, per la raó abans citada, en Os 6,2: Crist ha acomplert les Escriptures per haver Ressuscitat «el tercer dia», com succeeixen totes les grans intervencions de Déu en l'AT, és a dir, en les Escriptures.

L'Església primitiva es fonamentava en les explicacions de Jesús sobre les Escriptures, mostrant que el Messies haurà de patir. D'aquí la gran influència en tot el llenguatge primitiu cristià del text d'Is 53⁴⁷ més que no pas el text d'Os 6,2. Però Pau sap entrelligar els dos textos, coneix bé l'Escriptura.

VI. A TALL D'EXCURS: JN 11,17-44

No podríem cloure aquest estudi sense fer un breu esment de Jn 11,17-44, on es narra la resurrecció de Llätzer.

Aquest passatge vol mostrar que no solament Déu obrava en Jesús, sinó que Jesús obrava i actuava amb la força de Déu i, en definitiva, que era el Messies.

Hem volgut concloure amb la resurrecció per dos motius: per refermar-nos en la importància donada en l'AT i NT a l'expressió «el tercer dia», i per mostrar com Joan ens vol dir que Jesús en aquest acte depassa fins i tot l'Escriptura.

Marta i Maria ja donaven per mort, en el sentit ple de la paraula, Llätzer; fins al tercer dia, per als jueus, l'ànima del mort restava al costat de la seva tomba, però en el quart ja no, el difunt anava a estatjar-se definitivament en l'«hades»⁴⁸. Per tots aquests motius la narració confirma la importància teològica del «tercer dia» en tota l'Escriptura, i la manifestació de Jesús com aquell que és i dona la resurrecció i la vida sense límits.

A l'horror de la corrupció es contraposava la Glòria de Déu que el creient contempla quan Jesús actua i ressuscita Llätzer⁴⁹.

47. El judaisme oficial, fins l'any 200 dC, tal com el trobem en el Targum, no refereix Is 52 al servent sofrent, probablement en polèmica amb els cristians. Cf. M. MCNAMARA, *Targum and Testament. A Light on the New Testament*, Shannon 1972, pp. 32-39.

48. La creença, però, no deixa de tenir el seu fonament empíric, car podem dir que és pròpiament a partir del quart dia que es mostra externament la corrupció del cos. Cf. Jn 11,39: «Senyor, després de quatre dies, ja deu fer fortor...»

49. R. SCHNACKENBURG, *El Evangelio según San Juan. Versión y comentario*, II, cap. 5-12, Barcelona 1980.

VII. CONCLUSIÓ

En el present estudi hem intentat mostrar com la idea teològica subjacent en la base de l'AT, i palesa en les tradicions jueves, i en la base del NT sobre la intervenció de Déu de forma positiva en «el tercer dia» es fonamenta en Os 6,2.

Els textos bíblics comentats per la literatura rabínica pel que fa al «tercer dia» tenen com a referent constant Os 6,2 per a significar que Déu intervé per ajudar els seus fidels el «tercer dia».

El «tercer dia» del profeta Osees s'ha convertit en una mena de causa exemplar de qualsevol altre «tercer dia». En aquest sentit, Osees no és solament un teòleg creador a l'interior de la teologia de l'AT, sinó que també apareix com una font d'inspiració per a la teologia rabínica i neotestamentària.

Sabem de la importància teològica del nombre tres per al judaisme i, com a conseqüència d'això, la importància del «tercer dia» pel que fa als grans esdeveniments salvífics de Déu en la història d'Israel.

Tots els textos de l'AT en què Déu intervé «el tercer dia» els tenim reunits en Gn r 56,1 a propòsit de Gn 22,4 per mitjà d'un procediment d'interpretació jueva, emprat també en certs passatges pel NT, segons el procediment anomenat *derash*. Aquest recull de tots els textos en què Déu intervé «el tercer dia» és semblant a l'emprada pel NT. Tanmateix aquesta qüestió sembla resolta. De fet, encara que aquest *Midrash R* s'hagués format després del NT, conté tradicions exegètiques anteriors; per tant, podem dir que la noció teològica de salvació en «el tercer dia» ja era present en l'AT.

El que resulta interessant per al nostre estudi, però, és veure i reflexionar sobre un conjunt d'interrogants que sorgeixen a l'hora d'entrar en matèria:

1. És de suposar que els autors del NT coneixien tant l'AT com les tècniques d'interpretació jueves, tal com ho demostren certs passatges del NT. Aleshores, si la tradició jueva donava importància a Os 6,2 en voler fonamentar la resurrecció dels morts «el tercer dia», i en tot l'AT no apareix més aquest text explicitant tal idea, per què, doncs, en tot el NT els autors en parlar de la resurrecció de Jesús no esmenten explícitament Os 6,2? Sols Pau en 1Co 3-5 faria una referència «clara» a Os 6,2.

2. *¿Osees* parla realment de la resurrecció dels morts, o ho fa en un sentit històric de revitalització d'Israel com a nació? Estaria parlant Pau en aquest sentit, o bé reinterpreta el text d'Osees en un sentit escatològic de salvació nacional davant un Israel no creient representat pels fariseus i escribes? O potser són Mt o Lc els qui donen aquesta interpretació en els seus escrits?

3. Per altra part, no hi ha cap dubte que la tradició jueva interpretà Os 6,2 en un sentit escatològic de consolació del poble, de resurrecció dels morts i de revitalització escatològica d'Israel, tal com ho demostra el *Targum de Jonatan*.

És de suposar que Pau coneixia aquesta tradició, però els Evangelis no la coneixien? Aleshores, per què Lc 4,25-27 fa referència a la conversió dels nivites per part de Jonàs i a la conversió de la reina de Saba en 1Re 10,1-10⁵⁰? En el fons s'endevina el passatge d'Osees; són textos que estan demanant una conversió d'Israel que ha abandonat Déu i la fe en ell.

Les interpretacions cristianes sobre la resurrecció de Jesús en el NT (*derash cristià*) fonamenten la resurrecció en Osees. Aleshores per què en tot el NT sols hi ha referències al signe de Jonàs i al Servent de Jahvè?

Un punt bàsic per a intentar resoldre aquestes qüestions serà:

Veure en Osees el missatge d'una salvació nacional, que en el fons és el que cerca Osees, però una salvació que és un retorn a la fe en Jahvè, un retorn que succeirà «el tercer dia», i aleshores serà quan Israel passarà de «la mort a la vida», Israel «ressuscitarà», car en abandonar al seu Déu, l'únic Déu, Israel «era mort».

En aquest sentit podem interpretar el llibre de Jonàs. Jonàs, que representa Israel amb la tasca encomanada per Déu de portar la salvació precisament a Nínive, s'escapa, no és fidel a Déu, i la conseqüència és «la mort», explicitada en l'engoliment i l'estada dins el ventre de la balena. Però «el tercer dia», després del penediment, que comporta la redempció, és vomitat per la balena, i a la predicació de Jonàs segueix una conversió nacional i la salvació d'un poble.

Lc 4,25-27 fa referència a un Israel incrèdul, que s'ha allunyat de Déu, com Israel en temps d'Osees, un Israel representat pels fariseus i els escribes.

En 1Co 15,3-5, Pau, bon coneixedor del judaisme, reinterpretava Os 6,2, com ho fa la tradició jueva, i l'aplica directament a la resurrecció de Crist, en el sentit de la resurrecció dels morts, car Jesús és el Salvador.

Jesús es refereix a Jonàs, com ell mateix, encarregat de portar la salvació a tot el món. En el llibre de Jonàs el tema és la salvació universal de Déu, i Jesús s'hi refereix com a Salvador universal: Déu salva sense fronteres ni límits.

Teresa SOLÀ I SIMON
Dublín, 14, 3-1
E - 08030 BARCELONA

50. Cf. 1R 10,1-10. Cf. Sv 8,17-9,18. La Saviesa és Salvació, car és Déu mateix qui s'obre a l'home i dóna a aquest l'oportunitat de conèixer-lo (coneixement de Déu).

Summary

Hosea appears as a theologian since he tries to communicate the Jahvistic message of the faith of Israel «inculturating it» in the Canaanite language and culture, which had baalized to a great extent the traditional faith of Israel. One of Hosea's more original creations is the one we read in ch. VI, v. 2: «*After two days he will raise us up and we shall live in his presence.*» This text enters forcefully into the intrabiblical tradition, in the Christian catechesis on the resurrection of Jesus and in the Rabbinical tradition. This paper seeks to shed light on the text quoted from Hosea as well as on the posterior use of it in the Old-New Testament biblical tradition and in the Rabbinical doctrine.